

ПАМ'ЯТАЄМО

Професор Борис Михайлович Гончар
(1 березня 1945 р. – 22 березня 2015 р.)

22 березня 2015 р. пішов у вічність Борис Михайлович Гончар, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України.

Професор Б. М. Гончар був одним зі "стовпів" університету й історичного факультету, з якими пов'язано понад 50 років його життя – від студента історико-філософського (з 1965 р. – історичного) факультету до професора, завідувача кафедри. Понад 40 років (з січня 1973 р.) він викладав на кафедрі нової та новітньої історії зарубіжних країн, і майже 25 років (з травня 1990 р.) очолював її. Він був відомим вченим, авторитетним керівником, прекрасним вчителем і наставником для кількох поколінь істориків.

Центральний хол червоного корпусу університету виявився не достатньо великим, щоб вмістити всіх, хто прийшов попрощатися з Борисом Михайловичем – рідних, колег, друзів, учнів. Це прощання показало, як багато значив він для університету і для кожного з нас – як вчений, учитель і людина.

Борис Гончар був і залишається одним із провідних вітчизняних фахівців зі всесвітньої історії, передусім у галузі американістики і міжнародних відносин. Його наукові інтереси були різноманітними, але найбільшою мірою вони охоплювали зовнішню політику США, сучасні міжнародні відносини та історію дипломатії, включаючи період Першої світової війни. Дослідженню зовнішньої

політики США були присвячені його кандидатська і докторська дисертації – "Середземноморська політика США в 1968-1974 рр." (1974 р.) і "Фактор регіональних конфліктів у процесі формування та реалізації політики США щодо СРСР в 70-і – 80-і рр. XX ст." (1994 р.). Він був автором понад 300 наукових і навчально-методичних праць, рецензентом і науковим редактором багатьох праць з американістики, міжнародних відносин і всесвітньої історії, членом редакційних колегій низки фахових видань.

Як провідний фахівець зі всесвітньої історії професор Б. М. Гончар був членом спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій історичного факультету та Інституту міжнародних відносин, членом експертної комісії ВАК України з історичних наук.

Борис Михайлович мав природжений талант лектора і вмів дуже просто розказувати про складні речі, доступно донести свої ідеї до аудиторії. Розвитку цього таланту сприяла і його робота лектором-референтом з міжнародних відносин товариства "Знання" після закінчення навчання в університеті у 1969-1972 рр.

Багато років Б. М. Гончар викладав на історичному факультеті нормативний курс "Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1870-1918 рр.)", а також різноманітні курси для студентів спеціалізації, які мали заслужену популярність. Останніми роками це були спецкурси "Американсько-російські відносини (кінець XVIII – початок XX ст.)" та "Мемуарна література як джерело вивчення дипломатичної історії Першої світової війни". Спецкурс з вивчення мемуарної літератури був творчою лабораторією, у якій майбутні історики-всесвітники на основі аналізу спогадів державних і політичних діячів, військових і дипломатів доходили власних висновків про причини початку Першої світової війни та її затьяжного руйнівного характеру. Формат курсу дозволяв студентам не лише отримувати певний обсяг знань, але й розвивати аналітичні здібності, навички працювати з історичними джерелами, спонукав їх до наукового пошуку.

За участю та під керівництвом Б. М. Гончара вийшло багато підручників і початкових посібників зі всесвітньої історії. Серед них – "Міжнародні відносини та зовнішня політика, 1900-2000 роки" (К., 2001), "Нова історія країн Європи та США (1870-1918)" (К., 2008), "Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки. XVII – 60-ті рр. XIX століття" (К., 2013), навчальні посібники "Всесвітня історія" (К., 1999, 2002, 2011), "Нова історія. Ч.2. Кінець XVIII – початок XX ст. Навчальний посібник для 9 класу" (К., 2000, 2002). Він був автором близько 200 статей в енциклопедичних виданнях, серед яких "Українська дипломатична енциклопедія" у 2-х томах (К., 2004), "Світова історія: XX століття. Енциклопедичний словник" (Львів, 2008), "Історія у термінах і поняттях" (Вишгород, 2014) та інші.

Професор Гончар багато працював над собою. В останні місяці життя він розробив новий курс "Дипломатія США у XVIII – на початку XX ст." для студентів магістратури, але, на жаль, так і не встиг запровадити його у навчальний процес. Велику увагу він приділяв вивченню іноземних мов, які вважав необхідним інструментом для професійної діяльності істориків-всесвітників. Борис Михайлович працював у багатьох зарубіжних наукових установах, але найбільше він згадував свою двохмісячну поїздку до університетів США і Франції за стипендією ЮНЕСКО у 1983 р., у розпал "холодної війни".

Можна багато писати про Б. М. Гончара як про вчителя і наставника. Він гармонійно поєднував вимогливість до своїх учнів з дружелюбністю і доброзичливістю, завжди підтримував творчі устремління своїх учнів і колег, постійно спонукав їх до нових звершень, усіляко сприяв їхньому професійному зростанню і щиро радів за їхні успіхи.

Професор Гончар створив власну наукову школу істориків-міжнародників. Він підготував чотирьох докторів та близько тридцяти кандидатів історичних наук, які працюють у вищих навчальних закладах, провідних наукових установах і державних структурах, є визнаними фахівцями своєї справи. Теми захищених під керівництвом Б. М. Гончара дисертацій свідчать про широту його наукових інтересів. Серед них: європейська інтеграційна політика Великої Британії у другій половині XX – на початку XXI ст. (Н. Л. Яковенко), Чорноморські протоки у політиці міжнародних союзів (70-ті рр. XIX ст. – 1918 р.) (О. П. Машевський), східноазійська політика США постбіполярного періоду

(Н. Д. Городня), американсько-китайські відносини (М. А. Таран), формування відносин між федеральним центром і провінціями в Канаді у 1867-1939 рр. (І. І. Судак), корейське питання у зовнішній політиці США кінця ХХ – початку ХХІ ст. (І. С. Погорелова), становлення природоохоронної політики США (Т. Ю. Перга), політика США щодо Німеччини у 80 – 90 рр. ХХ ст. (Д. М. Лакішик), "іракська проблема" в міжнародних відносинах кінця ХХ ст. (Н. В. Слободян), зовнішньополітична діяльність Наполеона Бонапарта (О. М. Захарчук), політика держав Антанти і США щодо державності України у 1917-1919 рр. (Н. Д. Городня) та інші.

Б. М. Гончар був також талановитим адміністратором. У 1975-1983 рр. він був заступником декана історичного факультету, а в 1990-2015 рр. очолював кафедру нової та новітньої історії зарубіжних країн, найбільшу на історичному факультеті. Борис Михайлович був авторитетним і вимогливим керівником, але також товаришем кожного з членів колективу, незалежно від віку. За 25 років кафедра змінила кілька назв, але найбільше була відома як "кафедра Гончара", бо він був її осердям і "душею".

У будь-якій ситуації Б. М. Гончар захищав інтереси колективу – кафедри, факультету, університету, держави і був готовий пожертвувати своїми власними інтересами заради спільної справи. Він завжди мав визначену позицію з наукових, адміністративних та інших питань, був готовий обстоювати її публічно, а його великий авторитет спонукав прислухатися до його думки.

Борис Гончар належав до категорії людей, які "самі себе зробили". Простий хлопець з невеличкого містечка Капітанівка на Кіровоградщині досяг видатних успіхів у професійній діяльності завдяки своїм природним здібностям, сильному характеру і наполегливій праці. Його шлях у науку був непростим. Він пролягав через роботу на цукровому заводі, неодноразові спроби стати студентом, заочну аспірантуру, поєднання роботи над дисертацією з лекторською діяльністю в товаристві "Знання" тощо.

Борис Михайлович вирізнявся своєю працездатністю, умінням зосередитися на роботі за будь-яких умов, виконувати її швидко й ефективно. А ще він був доброю, щирою і щедрою людиною, з веселою вдачею і гарним почуттям гумору. До нього приходили за порадою і підтримкою, і завжди отримували їх. Він любив рідний університет, факультет, кафедру, людей та життя у різних його проявах. Хоч наукова, викладацька і адміністративна діяльність потребують багато часу, це не заважало його спілкуванню з колегами, учнями, друзями. Більше того, таке спілкування, яке він дуже любив, наповнювало його енергією для подальшої роботи.

Хоч 1 березня 2015 р. Борис Михайлович відзначив своє 70-річчя, він був молодою людиною, активною, повною творчих задумів, планів на майбутнє. Єдине, чого він не планував, це залишити нас так несподівано.

Борис Михайлович Гончар був нагороджений багатьма високими відзнаками, у тому числі почесним званням "Заслужений діяч науки і техніки" (2004 р.), відзнакою Міністерства освіти і науки України "Відмінник освіти України" (1999 р.), званням "Кращого викладача року" університету (1995-1996 навч. р.), відзнакою Вченої ради університету II ступеня, яку він так і не встиг отримати. Але найбільшою нагородою для нього були любов, повага і вдячність рідних, колег, друзів і учнів, які він постійно відчував і високо цінував. Не зважаючи на великі досягнення, він залишався скромною і доступною людиною. Він любив людей і люди любили його.

Професор Б. М. Гончар залишив після себе великий спадок. Це передусім його сім'я, яку він дуже любив і якою пишався – дружина Ніна Михайлівна, дочки Юлія і Наталія, онуки Дарина, Поліна, Данило і Степан. Він житиме у їхніх добрих справах і життєвих досягненнях, у наступних поколіннях славного роду Гончарів. Справу батька на професійній ниві гідно продовжує Юлія Борисівна Гончар, кандидат історичних наук, доцент Київського педагогічного університету імені М. Драгоманова. Спадком Бориса Михайловича є також його праці, учні, добрі вчинки та людське тепло, яке він щедро дарував усім, хто його оточував, і яке ми продовжуємо відчувати досі. Пам'ять про нього житиме у наших серцях разом із вдячністю за щастя бути частиною його життя.

Колектив кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету